

LBRIS

We know
books

Ovidiu Pecican

NOAPTEA SOARELUI RĂSARE

roman

EDITURA PENTRU ARTĂ ȘI LITERATURĂ
București, 2026

1

Era o primăvară cum nu mai trăisem, ca un ultimatum. Vreau să zic că, de pildă, copacii își explodau verdele pe ramuri. Nu mai distingeai, cum știam din alți ani, frunzele cu nervurile lor fine, ci doar brutalitatea expandată a verde-lui; verde peste tot, obturând forma și exagerând culoarea.

Îmi plăcea să trec prin Parcul Central al Clujului tocmai din acest motiv. Soarele își atârna neglijent razele printre crengile grotesc rășchirate ce împrășcau în capetele trecătorilor cu vegetația lor încă timidă, dar gălăgioasă, era ca și cum pânzele aurii ale unui păianjen gigantic s-ar fi lipit de jerbele neconcesive ale clorofilei, ce părea că se întinde până și pe haine, mânjindu-le oarecum. Liane dense de lumină, ca niște odgoane și zdrențe anarhic suspendate de auriu solar, se interpuneau astfel între cerul albicios spre albastru și pământul încă îmbibat de umezeală, sumbru și bizar.

Știam că înăuntrul meu se petrec transformări, că acolo, departe, în interior, se ridică și coboară forme stângace, uitate sau ignorate, căutându-și soclurile, nișele, ambiantele. Dar mă gândeam în același timp că nu se poate să fie

doar asta, că dincolo de ce mi se pare că simt mai există ceva care vine înspre mine din afară, care mă întâmpină și mă pregătește pentru un alt registru al existenței decât cele parcurse până atunci. Mai exact, ceea ce mă neliniștea era că asemenea modificări interveneau deja la nivelul privirii, al auzului și chiar al mirosului, nu într-o zonă a, să zicem, trăirilor mai complexe, cum este cea a amintirii, a proiecțiilor de viitor, a scenariilor de minut cu minut, pentru lucruri mari și pentru lucruri mici.

Era de parcă s-ar fi modificat proporțiile lucrurilor și volumele lor, măcar că nu se schimbaseră cu nimic, erau cele pe care le știam dintru început: biserica Sfântul Mihail, cu turla ei constant înaltă, același Hotel Continental din colțul scuarului central, aceleași străzi cu neclintitele lor case neoclasice sau Art Nouveau. Complicația începea în zonele de penumbră, în care contrastul între fațadele luminate orbitor și întunericul din perimetrul umbrei acestora sporise îngrijorător.

Mă frământa mult această chestiune pe care nu aveam curajul sau poate prilejul să o discut cu cineva, oricine, numai să fi fost o persoană pregătită să o înțeleagă. Mi-ar fi plăcut să o pot face cu tata, însă el nu mai era, plecase, el îmi popula acum numai trecutul, lumea încăpătoare din care totuși nu mai avea cum evada pentru a sta alături de mine cinci minute pe o bancă, fie și numai spre a privi trecătorii înfundați în hainele lor ca în niște surdine protective.

Eram la fel de pus la adăpost în mine însumi ca și înainte, continuând să mă văd însă cu toți cei cu care mă vedeam și până atunci, participând la toate traseele, întâlnirile și

mecanicile cotidiene la care participasem. Și totuși, singurătatea mea se dublase, devenind, de fapt, mai acută. Îmi aminteam – cu sentimentul că înțeleg mult mai bine despre ce era vorba – de un episod din *Odissea spațială 2001*, a lui Stanley Kubrick, de cosmonautul expulzat în spațiu de robotul Hall și care, revenit cu greu, prin propria-i viclenie disperată, pe navă, decupla progresiv uriașul creier electronic, până când vocea computerului se dezarticula și transmitea mesaje tot mai infantile, pentru a dispărea cu totul, în cele din urmă cu totul. Salvarea, acolo, sus, printre greoaiele corpuri strălucitoare pivotând în vid, sub carapacea de cristal a nopții, însemnase înmiierea singurătății, suspendarea ultimei legături din exteriorul eului... Rămânea doar licărul corpurilor cerești și certitudinea salvării; de fapt, o moarte amânată ori suspendată.

Numai că primăvara exploda în jurul meu, făcând din Cluj un oraș cu o cromatică intens polarizată. Dominantele lui rămâneau cele știute din toamnă, culorile stinse ale gamei „Camel“, pământuri arse, funingini groase și teritorii cu nuanțe prea puțin sesizate înainte, dar și, tot mai mult, o exuberanță stridentă și vinovată arborată de regnul vegetal și pregătită parcă să devasteze în puține zile totul. Exista o somație în toate acestea și nu o înțelegeam, oricât m-aș fi străduit, era ca în romanele polițiste în care, cu reacții agile, criminalul dispare mereu după colț, nu înainte totuși de a lăsa să i se întrezărească fâlfâirea trenului, dunga de la pantalon și chiar călcâiul tocit asimetric al încălțăminte.

Descindeam zilnic, firește, în expresionismul abstract al acestor forme familiar-străine, identificabile, dar totuși

distante. Treceam uneori pe la *Tribuna*, unde mă întâlneam cu câțiva dintre scriitorii de care mă simțeam legat oarecum, ca printr-o complicitate naivă. Mă opream pe cimentul rece al cofetăriei *Arizona* pentru un covrig și o sticlă de coca-cola sau schimbam două vorbe cu te miri cine în Piața Păcii, între *Croco* și Biblioteca Centrală Universitară, decis să pun în paranteză noile mele descoperiri demne de un optician sau poate, cine știe, chiar de un psiholog.

Aveam, în fine, un plan. Era ca și cum eu, Eduard Drăgodan, mi-aș fi descoperit, din pură întâmplare, vertebrele. Plecarea tatei mă făcuse, nu știu cum, să intru într-un soi de panică în surdină. Mi se părea că până în acel moment pierdusem iresponsabil timpul, sub pretexte suspecte: că încă nu m-am format complet, că încă mai sunt multe de învățat și de experimentat. De parcă n-aș fi știut și n-aș fi simțit că scuzele astea urmau să fie invocabile oricând în restul vieții... Trebuia să iau de urgență o hotărâre, nu mai era de așteptat. Dar ce hotărâre să iau?... Așa am lăsat toate vechile schițe și planuri deoparte, nimic mai mult decât niște fleacuri din care putea ieși ceva sau nimic, și m-am aruncat cu pasiune asupra unui alt proiect. Un proiect profesional onorabil, care îmi asigura, în același timp, răgazul necesar punerii pe picioare a unui proiect existențial. Fiindcă, de fapt, problema mea era ce anume voiam să fac de aici încolo cu mine și viața mea? Răspunsul depindea de multe necunoscute, dar cel puțin eram, în fine, pregătit să îmi pun deschis întrebarea. Unul dintre luxurile strivitoare libertății... Poate, și ale tinereții...

2

De fapt, îmi dădeam seama că acest deznodământ momentan al frământărilor mele venea de mai departe. Atâta lume m-a tot întrebat de-a lungul ultimilor ani ce s-a întâmplat cu mine de m-am făcut profesor de istorie, încât într-o bună zi am început să-mi pun întrebarea asta și singur. (E drept, asta se petrecea cu mult înainte de avalanșa întrebărilor pomenite, și chiar înainte de a deveni studentul unei facultăți de profil.) Convingerea generală este că în general, cu prea puține excepții, istoricii sunt idioți sau lichele. Fiindcă o spun eu, un istoric, nu pretind să fiu crezut. Dar așa e. Lumea s-a obișnuit atât cu incapacitatea lor de a da o imagine coerentă și inteligentă asupra lucrurilor ce au fost, cât și cu manipularea lor grosolană.

În orice caz, n-am un răspuns la chestia asta. Nu pentru audiență. Pentru mine, ar fi câte ceva de spus. Dar nu e o singură frază, ci un întreg discurs.

Când am început să mă gândesc la meseria de istoric nu știam că în România asta înseamnă să predai politica partidului, mișcarea muncitorească și lupta de eliberare

națională de sub diferite juguri. E drept că manualele așa erau făcute, dar cine le citea? Eu preferam să mă uit la poze. Erau acolo, într-o gravură alb-negru, niște țărani care prăvăleau arbori peste o serie de cavaleri înzăuați, într-o pădure deasă și scorburoasă, iar imaginea îmi plăcea la nebunie. Pe urmă mă dădeam în vânt după botforii lui Mircea cel Bătrân, și toată copilăria mi-am dorit niște genunchiere ca ale lui. Fără ele nu-mi puteam închipui c-aș ajunge vreodată un bun român, deși pe vremea aceea costumația fanilor skateboardului nu devenise încă la modă. Îmi plăcea apoi figura suspect de placidă și cam ridicolă a lui Vlad Țepeș, mustățile lui de husar încercau în zadar să-i lățească fața de ciocănitoare Woody. Admiram rafinamentul chipului de mongol al lui Lăpușneanu de pe o celebră broderie de epocă. Nu mi-am dat niciodată seama dacă arăta astfel pentru că așa veneau rândurile țesăturii sau avea maxilarele pătrătoase și ochi exotici din cine știe ce motive genetice.

Mai apoi am făcut și eu, ca mulți alții, pasiunea romanelor de capă și spadă. Nu-mi venea, pur și simplu, să cred că istoria francezilor sau a englezilor putea fi atât de interesantă, iar a noastră eșua întotdeauna în plictiseală și lozinci. Am înțeles ulterior că vina nu e a istoriei, ci a istoricilor care o scriu. Și a scriitorilor. Ai fi zis că și Ștefan cel Mare, și Mihai Viteazul, și chiar Burebista țineau zilnic discursuri, plagînd din greu plenarele Comitetului Central al P.C.R.

Tot cam pe atunci mi-am dat seama că viața mea și a părinților mei nici nu se poate compara cu orgiile de la curtea lui Henric al III-lea de Valois, deși mai ieșeam și noi

în câte o seară la grădina de vară „Ciocârlia“, dând-o pe mici cu muștar și carcalete, pe arahide prăjite și grătare cu mujdei de usturoi. Era clar că, în competiția cu prezentul, trecutul învinge de departe; fie și pentru că avea exact imaginea pe care o voiam eu.

Prin liceu am început să visez la uluitoare descoperiri arheologice. Fiecare adolescent e un Schliemann. Sau nu? Azi e, mai curând, un Schwarzenegger. Mi-ar fi plăcut Egiptul, dar acolo se cam excavase o sumedenie. Și pe urmă, nu eram un naiv. Știam că n-am nicio șansă să ajung măcar pe șantierele arheologice din țările vecine. Citeam cărți românești de istorie veche și vedeam că mare lucru nu ieșise la iveală, aveam deci toate șansele să cad eu peste minunățiile din pământul patriei.

Apoi am dat la facultate. Iar și iar. Devenise o chestie de ambiție și, la urma urmei, tot făcusem drumul ăsta presărat cu cărți. Nu era păcat să las totul să fie de pomană?! De-acum treceam în familie drept o somitate în domeniu, măcar că nu produseseam dovezi irefutabile în sensul ăsta. În afară de tata, care era mai as decât mine, toți mă chestionau ca pe un oracol cum fusese cu debarcarea în Normandia, cu cine dăduse Churchill mâna la Teheran – atunci când ne-a făcut cadou tatucului Marelui Urs – și mai ales câte neveste avusesese Henric al VIII-lea. Eram micul geniu năzuros, nu admiteam să fiu deranjat cu fleacuri.

Odată se afla în vizită la noi unchiul Piti, mare ilegalist, ștab în vremurile proletcultismului, dar om blajin și manevrabil, altminteri. Își dăduse înapoi carnetul de partid în '72,

când Gicu, fiul lui, rămăsese în Germania, și ăia nu voiau să i-l primească, „— Lăsați, tovarășu', nu vedeți că în ziua de azi atâția rămâne?!...“ Dar el, om integru, că nu, că nu e compatibil cu demnitatea și cu... Iar ăia: darînsă totuși tovarășu-partidulare nevoiede oamenei cadumneata. Etc.

Și zice unchiul către mine, între două furculițe de salată de cartofi cu ceapă și maioneză, „— Tu, nepoate, știi să-mi spui de ce l-au arestat pe Ceaușescu pe când avea șaisprezece ani?“ Nu voiam să-l bruschez pe bătrânel, că-mi era simpatic, altminteri l-aș fi întrebat inocent la rândul meu: „— Cum, l-au arestat?...“ Așa că i-am dat un răspuns superior: „— Din astea știe oricine, unchiule, întreabă-mă și dumneata altceva“. Femeile clanului urmăreau atente ce se petrecea. Nu eram eu favoritul dintre nepoți, fiind cam retras pentru gustul meridional al familiei, dar aici trebuia să strălucesc, era culoarul meu, mie mi se repartizase istoria... Însă unchiul nu mi-a lăsat nicio șansă. A hohotit, mijind ochii și agitându-și sacadat spatele: „— Ba știe-l p... lu' mă-sa, că io n-am auzit pe vremea aia nimic despre el“.

Era greu să strălucești cu unchiul de față, dar mi-am savurat înfrângerea văzând cum încrederea câtorva dintre gospodinele care-mi erau mătuși se tulbură în credința lor neprecupețită față de salvatorul României de la înecul în marea roșie a sovietelor. În orice caz, nu ieșisem cu amorul-propriu terfelit din încercare, în linii mari răspunsul era totuna cu cel pe care-l pregătisem eu.

Până la urmă am reușit. La facultate. Se intra destul de greu dacă nu-ți plăcea să înveți. Iar mie nu-mi plăcea.

Citeam cu drag câte în lună și-n stele. Mă gândeam și analizam. Dar nu îmi plăcea în ruptul capului să învăț. Iar pe vremea lui Scornicescu se intra pe toceală. Uitai o idee importantă – te depunctau de nu te vedeai. Uitai mai multe?... Mai așteptai un an.

Când am aflat că reușisem, în sfârșit, m-am bucurat enorm. Dar deja gândul mă ducea mai departe. Ideea a prins cheag treptat, din mai multe înfrângeri. Una dintre ele a fost să constat că, de fapt, arheologia nu mă atrage. La sfârșitul anului I am făcut practică pe un șantier de săpături. M-am plictisit de moarte să tot aștept să iasă ceva și, când colo, numai ceramică spartă în mii de fărâme și oase de tot felul. În orice caz, până la urmă am decis că singura mea șansă de a mă realiza – profesional vorbind – era să scot istoria noastră din râpa în care cu nădejde, mari și mici, au reușit s-o prăvălească.

În ce fel? E simplu și era oarecum normal să se petreacă astfel. Când te obsedează o singură chestie, devine după o vreme o regulă să vezi totul numai prin prisma ei. Pe ai noștri ce-i dorea cel mai tare? Independența și unitatea națională, tovarăși. În regulă, dar de ce să reduci tot ce s-a petrecut pe pământul ăsta, în lung și-n lat, numai la *idepandanță* și *unitake*?! Adică tot ciobanul și țăranul român numai asta să fi visat, zi și noapte? Bătut în cap de soare, râgâind în cerdac la o lulea, făcându-i miresei lui puzderia de copchilași numai asta și iarăși asta să-i fi trecut lui prin minte? În niciun caz, că prost nu era, deși se făcea (și uneori îi și ieșea!) Dar Eminescu numai asta vede în trecutul